

Продовження таблиці 1.

Власник	Обґрунтування ціни купівлі–продажу підприємства або його часток
	Вибір варіанта розпорядження власністю
	Купівля-продаж об'єктів інтелектуальної власності
	Передача майна в оренду
	Встановлення розміру виторгу при упорядкованій ліквідації підприємства
	Успадкування або дарування
	Встановлення частки співвласників у разі підписання чи розривання договору або у випадку смерті одного з партнерів
Державні органи	Визначення оподаткованої бази для різних видів податків
	Встановлення виторгу від примусової ліквідації через процедуру банкрутства
	Підготовка підприємства до приватизації
	Оцінка для судових цілей
Кредитні установи	Для прийняття рішення щодо видачі іпотечного кредиту
	Визначення розміру позички, видаваної під заставу
	Перевірка кредитоспроможності позичальника
Страхові компанії	Визначення суми страхових виплат
	Встановлення розміру страхового внеску
Фондові біржі	Перевірка обґрунтованості котирувань цінних паперів
	Розрахунок кон'юнктурних характеристик
	Обґрунтування об'єму випуску додаткової емісії акцій
Інвестори	Визначення припустимої ціни покупки підприємства з метою включення його в інвестиційний проект
	Перевірка економічної доцільності здійснення інвестицій
	Здійснення процесу злиттів чи поглинань

Необхідно зазначити, що оцінка вартості бізнесу господарюючого суб'єкту може проводитись при реструктуризації підприємства. Ліквідація підприємства, злиття, поглинання або виділення самостійних підприємств зі складу холдингу також передбачає проведення його ринкової оцінки. Це пов'язано з необхідністю визначення ціни покупки або викупу акцій, величини премії, що виплачується акціонерам поглинаючої фірми та інше.

Висновок. В статті було визначено різницю між такими поняттями як: «оцінка вартості бізнесу господарюючого суб'єкту», «оцінка вартості майнового комплексу», «оцінка вартості підприємства», що дозволило зробити висновок про необхідність використовувати саме термін «оцінка вартості бізнесу господарюючого суб'єкту», яке відповідає сучасним вимогам розвитку методології оціночної діяльності.

Обґрунтованість та достовірність оцінки цілком залежить від того, наскільки вірно буде визначена галузь її використання, а розглянуті існуючі цілі оцінки господарюючого суб'єкту з боку різних суб'єктів, визначають погляд на поняття оцінки, обумовлюють єдність термінології, підходів та моделей оціночної практики.

Джерела та література

1. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» / ВВР, 2001. – № 47, ст. 251.
2. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азриляна. – 3-е изд. стереотип. – М.: Институт новой экономики, 1998. – 864 с.
3. Національний Стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна та майнових прав». Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440 // www.nau.kiev.ua
4. Закон України „Про підприємництво” // Українська Інвестиційна Газета, 2000. – № 36
5. Щербаков В.А., Щербакова Н.А. Оценка стоимости предприятия (бизнеса). – М.: Омега-Л, 2006. – 288с.
6. Національний стандарт № 2 «Оцінка нерухомого майна». Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 р. № 1442 // www.nau.kiev.ua
7. Царев В.В., Канторович А.А. Оценка стоимости бизнеса: теория и методология. – м.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 575 с.

Нежуріна І.С.

РОЛЬ МАЛИХ ФОРМ БІЗНЕСУ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Основною ринкової трансформації в Українському селі стали реформування відносин власності, зокрема запровадження приватизації землі та засобів виробництва, створення правового поля для виникнення і розвитку якісно нових форм малого та середнього бізнесу. Такі зміни об'єктивно супроводжуються рядом наслідків і тенденцій, серед яких сільське безробіття, зростання ролі особистих підсобних господарств як невід'ємного додаткового (часто – єдиного) джерела доходів, соціальна напруга, несприятливі міграційні потоки тощо. Процес адаптації сільських мешканців до нових умов господарювання сповільнився внаслідок

**РОЛЬ МАЛИХ ФОРМ БІЗНЕСУ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ПРОБЛЕМ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ**

недостатньої поінформованості про можливі напрямки діяльності в таких умовах, через відсутність широкого спектру альтернатив самореалізації.

Сьогодні сільський бізнес представлений різноманітними господарськими утвореннями на основі приватної (індивідуальної), колективної, частково державної власності. Із зростанням кількості господарюючих суб'єктів на селі розширюються можливості для офіційного працевлаштування сільських жителів на посади за наймом. Але через недостатність існуючих і створюваних робочих місць та у зв'язку з кризовими явищами в галузі значна кількість селян не має іншого місця роботи, окрім особистого підсобного господарства. Ті, що працюють за наймом, зважаючи на низький рівень оплати праці, також змушені вести власне господарство як з метою виробництва продукції для споживання, так і товарної, тобто, для продажу і забезпечення грошових надходжень. Але особисте підсобне господарство не надає селянину жодних соціальних гарантій та не визначає його правовий статус. Альтернативою є фермерські господарства, які мають визначений юридичний статус і забезпечують офіційну зайнятість селян, відтворення сільського людського капіталу.

Різним аспектам зайнятості сільського населення, використання людського капіталу у різних формах господарювання присвячували свої дослідження такі науковці як В. В. Юрчишин, О.М. Онищенко, Ф. В. Зиновьев, М.В. Додонова, А.І. Александрова, П.Т. Саблук, О.О. Комліченко, А.В. Чупіс, Р.П. Колодій, В.В. Щербак, А.Д. Чикурнова, Л.І. Михайлова, О.М. Бородіна та інші [1-6]. Але, не зважаючи на широту досліджень, недостатньо уваги відведено аналізу соціально-економічних показників функціонування малих форм бізнесу в сільському господарстві, зокрема специфічної – фермерське господарство. Вважаємо, що саме ця форма бізнесу, будучи найбільшою мірою наближеною до традицій сільського господарювання, поєднуючи підприємницькі здібності з постійно оновлюваним досвідом селянина, одомашнюючи бізнес та надаючи йому юридичної визначеності претендує на одне з провідних місць у формуванні стабільної, високорозвиненої сільськогосподарської галузі.

Тому метою нашого дослідження є проведення аналізу тенденцій, особливостей соціально-економічного розвитку фермерства в порівнянні такою формою господарювання як особисте підсобне господарство; обґрунтування ролі цих форм бізнесу у забезпеченні ефективного відтворення людського капіталу на селі та сприянні розвитку сільськогосподарської галузі.

Протягом останніх років в сільському господарстві Кіровоградської області відбулися зміни в структурі форм господарювання і, відповідно, ролі кожної з них у формуванні кінцевих результатів роботи галузі (табл. 1.). Після стрімкого зростання частки господарств населення у валовій продукції сільського господарства наприкінці 90-х років минулого століття (внаслідок загальної кризи галузі, високого рівня безробіття) сьогодні спостерігаємо спад питомої ваги ОПГ у валовому виробництві на фоні спаду в абсолютному вираженні. При цьому зростає частка фермерських господарств при позитивній динаміці кількості господарств і їх землезабезпеченості (рис. 1.). [7]

Таблиця 1. Динаміка і структура валової продукції сільського господарства Кіровоградської області за типами господарств

Показник	Роки				
	2000	2002	2003	2004	2005
Валова продукція сільського господарства, млн. грн.	1971,7	2681,7	2215,2	2782,6	2764,5
В т. ч.					
- фермерських господарств, млн. грн	104,75	255,32	154,05	261,73	285,13
- господарств населення, млн. грн.	1067,1	1314,1	1377,8	1464,6	1402,9
Питома вага фермерських господарств у валовій продукції сільського господарства, %	5,41	9,52	6,95	9,41	10,31
Питома вага господарств населення у валовій продукції сільського господарства, %	54,12	49,00	62,2	51,97	50,75

Станом на 2005 рік Кіровоградщина посідає 4 місце серед регіонів України за кількістю наявних ФГ, поступаючись Одеській, Дніпропетровській, Миколаївській областям, за площею сільськогосподарських угідь та ріллі у ФГ – друге місце у даному рейтингу [8].

Питома вага зайнятих у фермерських господарствах у загальній чисельності зайнятих в галузі становила у 2005 році 6,26%, що на 13,8% менше порівняно з 2003 роком, але на 22,7% перевищує рівень 2001 року. Перелив людського капіталу у напрямку фермерства можна пояснити як поглибленням кризи в галузі, відсутністю можливостей для працевлаштування на інші сільськогосподарські підприємства, так і зростанням рівня економічної адаптованості селян.

Зважаючи на постійне зростання землезабезпеченості ФГ, переміщення інших факторів виробництва (праці і капіталу) в такому ж напрямку вважаємо закономірністю, оскільки визначальним фактором закріплення людського капіталу на селі є саме можливість мати у користуванні і власності значні земельні площі. Скорочення питомої ваги ОПГ у валовій продукції також є наслідком розвитку ФГ і переміщення факторів.

Як бачимо з таблиці 2, чисельність зайнятих у ФГ продовжує скорочуватись. При зростанні обсягів валової продукції, землезабезпеченості господарств це може свідчити про покращення організації праці та застосування прогресивних методів ведення господарства.

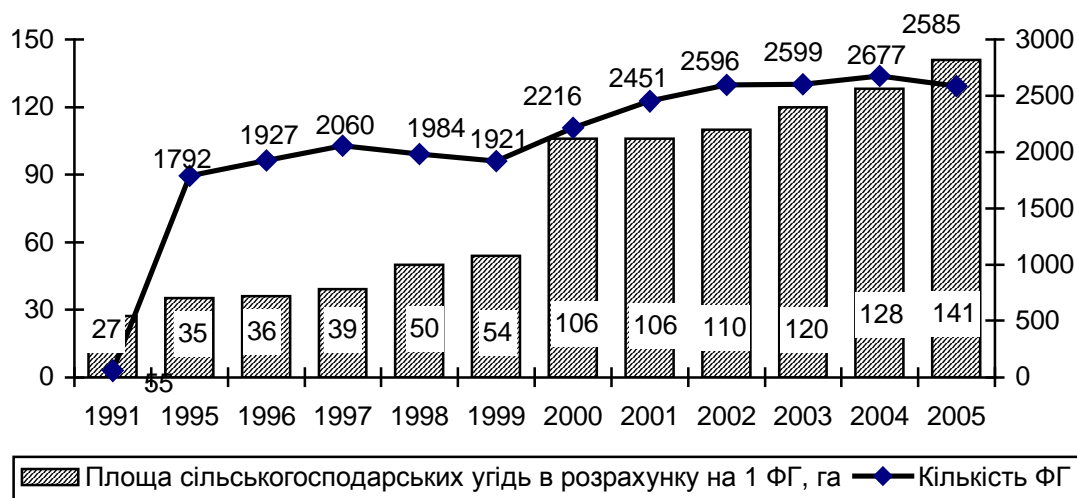

Рис. 1. Динаміка кількості фермерських Кіровоградської області господарств та їх землезабезпеченості

Таблиця 2. Динаміка чисельності і питомої ваги зайнятих у ФГ Кіровоградської області

Показник	Роки				
	2001	2002	2003	2004	2005
Чисельність зайнятих у сільському господарстві, тис. осіб	147,6	161,6	146,9	144,3	153,4
Чисельність зайнятих у фермерських господарствах, тис. осіб	7,529	10,621	10,577	9,690	9,609
Питома вага зайнятих у ФГ у чисельності працівників сільського господарства, %	5,10	6,57	7,20	6,72	6,26

Проаналізуємо вплив на зміну обсягів валової продукції у 2005 році порівняно з 2002 чисельності зайнятих у фермерських господарствах і продуктивності праці за допомогою методу абсолютних різниць.

$$\text{Валова продукція} = Ч \cdot ПП \quad (1)$$

Продуктивність праці у 2002 році становила 24,04 тис. грн. (валова продукція на одного зайнятого у ФГ), у 2005 році (в порівнянних цінах 2002 р) зросла до 289,67 тис. грн.

Вплив зміни чисельності зайнятих у фермерських господарствах на зміну валової продукції ФГ

$$\Delta VP_{(ч)} = (Ч_{2005} - Ч_{2001}) \cdot ПП_{2001} \quad (2)$$

$$\Delta VP_{(ч)} = (9609 - 1062,1) \cdot 24,4 = -24326,46 \text{ (тис.грн)}$$

Вплив зміни продуктивності праці на зміну валової продукції

$$\Delta VP_{(пп)} = Ч_{2005} \cdot (ПП_{2005} - ПП_{2001}) \quad (3)$$

$$\Delta VP_{(пп)} = 9609 \cdot (29,673 - 24,042) = 54146,72 \text{ (тис.грн)}$$

Таким чином, зростання валової продукції відбувалося на 54146,72 тис. грн. за рахунок підвищення продуктивності праці, що перевищує зменшення за рахунок скорочення чисельності зайнятих і підтверджує гіпотезу про поліпшення методів господарювання та організації праці.

У ФГ Кіровоградської області спостерігається також значне зростання інвестицій в основний капітал у 2005 році (у 2 рази порівняно з 2004), 86% з них – це інвестиції в машини та обладнання. Саме такий напрям інвестування актуальний на сьогодні, оскільки у розпорядженні ФГ ще немає достатньої забезпеченості сільськогосподарською технікою, що ускладнює проведення посівної кампанії та збирання врожаю (на ФГ припадає лише 31,8% зернозбиральних комбайнів, наявних і області) [9].

Обґрунтувавши сприятливе економічне становище фермерства як специфічної форми зайнятості сільського населення, вважаємо за необхідне окреслити перелік переваг, які надає сільській родині та окремому сільському жителю зайнятість у ФГ. До них, на нашу думку, слід віднести наступні:

- наявність відчуття господаря землі
- можливість самостійно розпоряджатися результатами своєї праці
- статус юридичної особи, що наближає господарство до інвестицій із зовнішніх джерел (кредити, бюджетні кошти тощо) і уможливує укладання повноцінних господарських договорів;
- доступ до джерел соціального захисту – пенсійного та інших видів державного соціального страхування, пільг і компенсацій за шкідливі умови праці тощо;

- привілейований статус щодо розподілу результатів праці порівняно з найманими працівниками;
- мобільність, тобто можливість у незначний термін часу адаптуватися до соціально-економічних змін;
- більше можливостей (матеріальних та організаційних) для полегшення праці у порівнянні з ОПГ, її механізації

Особливістю фермерського господарства, заснованого переважно на праці членів однієї родини, є і те, що в ньому може повноцінно використовуватися залишковий трудовий потенціал пенсіонерів, підлітків, що дозволяє частково економити на витратах на найману працю.

Зважаючи на визначальну роль сільської родини у формуванні трудового потенціалу, збереженні набутих традицій і навиків господарювання, родинний аспект бізнесу, а також позитивні тенденції економічного розвитку фермерства, можна зробити висновки про пріоритетність розвитку і подальше зміцнення цієї форми господарювання та її визначальну роль у забезпеченні ефективного відтворення людського капіталу.

Джерела та література

1. Економічні основи формування людського капіталу в АПК. Монографія. / Л.І. Михайлова. – Суми: Довкілля, 2003. – 326 с.
2. Комліченко О.О. Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування особистих підсобних господарств. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 08.07.02 Економіка сільського господарства і АПК. – Миколаївський державний аграрний університет. Миколаїв: 2003. – 18 с.
3. Людський капітал на селі: наукові основи, стан, проблеми розвитку. Монографія. / О.М. Бородіна. – К.: 2003. – 276 с.
4. Онищенко О.М., Юрчишин В.В. Порівняльна оцінка ефективності різних форм господарювання в аграрній сфері Польщі // Ресурсний потенціал АПК у ринковій економіці: теорія і практика формування. Київ, 1996.
5. Проблеми формування і використання робочої сили в аграрному секторі. Монографія / А.Д. Чикурнова. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. – 206 с.
6. Соціально-економічні аспекти розвитку трудового потенціалу АПК. Монографія. / А.В. Чупіс, Р.П. Колодій, В.В. Щербак. – Суми: Довкілля, 2004. – 214 с.
7. Сільськогосподарська діяльність господарств населення за 2005 рік. Статистичний збірник. Головне управління статистики в Кіровоградській області. – Кіровоград: 2006. – 58 с.
8. Фермерські господарства у 2005 році. Статистичний збірник. Головне управління статистики в Кіровоградській області. – Кіровоград: 2006. – 52 с.

Останкова Л. А.

ПРИНЯТИЕ АДАПТИВНЫХ СТРАТЕГИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ НЕПОЛНОЙ ИНФОРМАЦИИ

Введение. Экономические преобразования, проводимые в Украине, в контексте инновационно-инвестиционной модели развития экономики, охватывают все сферы производственно-хозяйственной деятельности предприятий. Стратегические планы предприятий реализуются в условиях неоднозначности социально-экономических процессов. Базой для планирования перспективных исследований и разработок, кадровой, инвестиционной политики, является товарная стратегия фирмы, которая должна быть адаптирована к условиям неполной информации.

В настоящее время имеется ряд научных работ зарубежных авторов (И. Ансофф, П. Друкер), по стратегическому управлению; сложились российские и украинские научные школы, применяющие принципы и способы стратегического управления. Но современная библиография по вопросам формирования стратегии носит, в основном, декларативный характер.

Поэтому исследование вопросов принятия адаптивных стратегических решений в условиях неполной информации [1, 2], является актуальным.

Постановка задачи. Целью данного исследования является определение направлений разработки вариантов товарной стратегии и применение количественных методов ее оценки в условиях риска.

Результаты. Под товарной стратегией понимают правила и приемы исследования и формирования потенциальных рынков товаров и услуг, отвечающих миссии фирмы. При этом основополагающей целью товарной стратегии является образование и управление наборами стратегических зон хозяйствования (СЗХ) [3], обеспечивающих внешнюю гибкость фирмы.

Варианты разработки товарной стратегии предусматривают выбор из дискретного множества возможных решений таких, которые позволяют достигнуть конкурентного преимущества в условиях риска и неопределенности внешней среды.

В последнее время для оценки того или иного варианта стратегии в условиях риска используются методы теории игр [4], основанные на расчетах среднего результата в условиях конфликтности, неопределенности и, соответственно, риска. При этом рассматриваются имеющиеся стратегические варианты и возмож-